

Juhani Mylly ym. toim.: *Suomen eduskunta 100 vuotta*, 12 nidettä. Helsinki: Edita 2006–2008.

Vuoden 1906 parlamentti- ja äänioikeusreformi on suomalaisen politiikan merkittävimpiä tapahtumia, jonka kansainvälistä merkitystä on vaikea yliarvioida. Juhlavuoden yhteyteen sopii hyvin kirjoittaa 12-osainen historiateos. Kysyä kuitenkin sopii, miten tuollainen teossarja toimitetaan ja millaisia kirjoituksia siihen sisällytetään?

On tietysti selvää, että historioitsijat, juristit, politologit ym. haluavat kukin kirjoittaa itsensä näköisen teossarjan, ja että näiden alojen eri tutkimussuunnat lisäksi kiistelevät keskenään siitä, millaista tutkimusta sen tulisi sisältää. Olisi ollut hyvä, että näistä valinnoista olisi käyty julkista akateemista keskustelua jo etukäteen, ikään kuin parlamentaarisen debatin näkökulmaa teoriapolitiikkaan siirtäen.

Juhani Myllyn johdolla Turun yliopiston poliittisen historian laitokselta käsin toimitettu teossarja on historioitsijain historiankirjoitusta, vaikka toki muidenkin alojen edustajia on mukana. Tämä ei tietenkään ole mikään heikkous. Oma politologinen tutkimukseni käyttää tietoisesti historiallista lähestymistapaa, ja luen mielellään historioitsijain tutkimuksia. Kuitenkin niitä lukiessa usein herää kysymys, mik-

si poliittisesti mielenkiintoisten teemojen käsittelyyn ei py-sähdytä ja syvennyttä, ja miksi eräänlainen *wie es eigentlich gewesen* -historiiankirjoitus on edelleen niin vahva.

Kun seuraavassa asennoitun teossarjan lähtökohtiin krii-tisesti, tämä ei tarkoita sen ansioiden väheksymistä. Miksi puhua siitä, minkä muutkin ymmärtävät? Voin kuitenkin ly-lyhyesti kehua muutamaa kirjoitusta, joihin en tuonempänä kommentoissani enää palaa. Esimerkiksi Juhani Myllyn kir-joitus on arvokasta historiallista perustutkimusta, nimen-omaan eduskuntakomitean debattien ja kannanmuutoksen ja niiden poliittisten perusteiden analyysien osalta. Ilkka Seppisen artikkeli eduskunnan suhteesta Parlamenttienväli-seen liittoon (IPU) ja muihin kansainvälisiin järjestöihin on samoin informatiivista työtä, joka tiivistettynä pelkistää eduskunnan muuttunutta suhdetta omaan kansainvälisyys-teensä. Heikki Paloheimolla on erinomainen idea antaa jokaiselle vaalille oma nimensä. Tämän nimipolitiikan perus-teilla ja käytännöllillä olisi toki kannattanut enemmänkin spekuloida. Nimi voi esimerkiksi antaa viitteen siitä, min-käläinen poliittinen ”momentum” kuhunkin vaaliin sisältyy ja miten sitä osataan eduskunnassa käyttää.

Mutta miksi kirjoitetaan eduskunnan historiaa eikä parla-menttistoriaa suomalaisessa kontekstissa? Toisin sanoen kirjasarja pitäytyy kovin itseriittoiseen Suomen historian näkökulmaan, vaikka suomalaisen parlamentin ja parlamen-tarismien historia on poikkeuksellisen kiinnostava nimen-omaan kansainvälisestä perspektiivistä. Teoksen vastapooliksi voidaanakin asettaa *Käsitteet liikkeessä* -teos (toim. Matti Hyvärinen ym., Tampere: Vastapaino 2003), jonka ohjelmallinen lähtökohta oli käsitellä Suomea ikään kuin ulkomaana, joka kuitenkin on kirjoittajille tuttu (ks. erityi-sesti kirjoittamani päätäntäluvun s. 569–570).

Vain muutamia artikkeleita (lähinnä Mylly, Sulkunen, Tiili-kainen, Seppinen sekä Helander ja Pekonen) suhteuttavat eduskunnan historiaa koskevan analyysin kansainvälisiin keskusteluihin. Joissakin kirjoituksissa tällainen näkökulma on implisiittisemmin mukana (esim. Jyränki ja Nousiainen), mutta monissa tapauksissa esitystapa on häiritsevän provin-siaalinen. Ehkä rasittavimpia ovat tässä suhteessa Vesa Vareksen ja Mikko Uolan artikkelit, jotka käsittelevät suomalaisen parlamentarismien vakiintumisen ja toteutumismuotojen historiaa, mutta joista täysin puuttuu aikakauden parlamentarismiteorioita koskeva kansainvälinen keskus-telu. Ilman sitä suomalaista parlamentarismia on mahdoton ymmärtää. On myös vaikea käsittää, miksi parlamentarismien suomalaista tulkintaa 1920- ja 1930-luvuilla koskeva akateeminen kirjallisuus ja siihen kätkeytyvä keskinäinen debatti (Ståhlberg, Erich, Lindman, Tarkkiainen, Teljo ja Kastari) ei juuri lainkaan tule esille koko teossarjassa.

Toisin sanoen historioitsijain akateemisen lukeneisuuden rajat näyttävät tulevan kovin nopeasti vastaan. Poliittiseen ja juridiseen teoriakeskusteluun perehtyneisyys ei ole kuulunut Suomen historian tutkijain akateemiseen repertuaariin. Kuvaavaa on, että esimerkiksi Anne Ollila – muuten mielenkiintoisessa artikkelissaan – ei siteeraa Max Weberin tunnettua erottelua politiikasta ja politiikalle elävästä poliit-tikosta suoraan Weberiltä, vaan *Käsitteet liikkeessä* -teok-sessa ilmestyneestä Eeva Aarnion artikkelista. ”Suurten

teoreetikkojen” pudottaminen jalustalta ei tarkoita sitä, että heitä ei tarvitsisi lukea, vaan sitä että heidän kirjoituksiaan luetaan poliittisina puheenvuoroina aikalaieskusteluun.

Historioitsijain ongelma on myös monisanaisuus, joka seuraa siitä, että ei osata tai haluta olettaa muuta historiaa mahdollisimman pitkälle yleisesti tunnetuksi. Tämänkin teossarjan monissa artikkeleissa parlamentaarisen politiikan teoria- ja käsittehistoria on kirjoitettu ikään kuin tapahtuma- ja prosessihistorian päälle, sen sijaan että se olisi kirjoitettu käsite- ja teoriakamppailujen historian sisään. Malliesi-merkki on Jorma Kallenaution kirjoitus, jossa eduskuntaa koskevat jaksot kirjoitetaan eräänlaisen ulkopoliittikan yleis-esityksen jatkoksi sen sijaan, että yleislinjat kirjoitettaisiin eduskunnan ja ulkopoliittikan suhdetta koskevan keskus-telun sisään.

Teossarjassa ei ole tehty linjausta sen suhteen, mitä teks-tilajia käytetään: tuleeko kirjoitusten olla puhtaasti akateemisia vai sisällytetäänkö mukaan myös yleiskatsauksia ja populaaritieteellisiä artikkeleita. Kirjasarjan taso ja profiili olisi noussut, jos olisi pitäydytty akateemisissa artikkeleis-sa. Niissä on selkeä näkökulma ja kysymyksenasettelu ja ne ovat juuri yksipuolisuudessaan syvälle luotaavia puheen-vuoroja Max Weberin v. 1904 objektiivisuusartikkelin *ein-seitige Steigerung* -periaatteen mielessä (ks. *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre*, Hg. Johannes Winckel-mann, Tübingen: Mohr 1973, 191). Nyt monet kirjoitukset ovat jääneet aivan liian yleiskatsauksellisiksi.

Kirjoittajiksi on tutkijoiden lisäksi valittu myös mm. eduskunnan virkailijoita tai journalisteja, joilta ei voi odot-takaan varsinaisia tutkimuksia. Muutama akateeminenkin kirjoittaja tyytyy kertomaan anekdootteja kansanedustajien elämästä ja teoista (Lähtenmäki & Korppi-Tommola, Hon-ka-Hallila ja ehkä räikemmin Kunttu). Toki niitäkin parla-mentaarisen politiikan harrastaja mielellään lukee, mutta on vaikea ymmärtää, miksi ne on kelpuutettu tähän kirjasar-jaan. Sen sijaan akateemisesti pätevien poliitikkojen omat kirjoitukset – erityisesti Reino Paasilinnan esitys Euroopan parlamentista, mutta myös Tytti Isohookana-Asunmaan kirjoitus parlamentaarikon toiminnan ammattimaistumisesta – ovat ilman muuta lukemisen arvoisia ja paikallaan tässä teossarjassa.

Eduskunta- ja parlamenttitutkimuksen välistä rajaa voi vetää siihen, että kuuluuko käsitellä kaikkea sitä mitä edus-kunnassa tehdään. Tältä kannalta voi kysyä policy-painot-teisten osien 9 (Paavonen ja Kangas) ja 11 (Pernaa ja Tiitta) tarpeellisuutta tässä kirjasarjassa. Niissä eduskunta on kui-tenkin hallitukseen ja ministeriöön nähden toissijainen poliittisen kamppailun areena. Tällaisissa analyyseissä ei ta-voiteta sitä, mistä erilaisia reformeja koskevissa kiistoissa poliittisesti oli kysymys. Esimerkiksi Allan Tiitan artikkeli tarjoaa ahtaan ministeriön byrokraattien näkökulman, jolloin tarjoaisi ylipiistojen hallinnon uudistus- ja tutkinnonuu-distuskiistojen oma poliittinen juoni aikalaistoimijoille täy-dellisesti kadotetaan. Kuitenkin olisi nyt aika arvioida uudel-leen molempien kamppailujen historiallista ”momentumia” opiskelijain ja yliopistoväen politikoinnin tyylien ja politi-soinnin pelivaran muotojen perspektiivistä.

Teossarjan toimittaminen osana yksikamarisen eduskun-

nan satavuotisjuhlia on omiaan tuottamaan voittajan historian perspektiiviä. Radikaalin version tästä tarjoaa Paavo Lipponen puhuessaan Suomen historian kolmesta ”onnenpotkusta”. Vaikka ilmaus viittaa *fortunan* hymyilleen Suomelle ratkaisevissa käännekohtissa, muu teossarja nojaa paljolti meinelkelais-paasikivelläisen *Staatsräsoniin*, jonka mukaan kulloinkin on olemassa yksi paras mahdollinen linja. Toisin kaikki eivät pidä toteutunutta historiaa parhaana. Erityisesti Jyränki kirjoittaa siten, kuin olisi aina tiedetty mikä on paras linja, vaikka se tulikin vähitellen ja osittain hyväksytyksi vasta 1980-luvulla. Toteutunutta historiaa ei tällöinkään kunnolla suhteuteta toteutumattomiin ”objektiivisiin mahdollisuuksiin” (Weber), vaikka vasta niiden kautta toteutunutta historiaa voisi paremmin ymmärtää.

* * *

Eduskunta- ja parlamenttitutkimuksen eron voisi ehkä tiivistää siten, että jälkimmäisessä kiinnostuksen kohteena on ainoastaan se, miten eduskunnan toiminta suhteutuu erityiseen parlamentaariseen politiikkatyyliin. Eduskuntahistorioiden monissa artikkeleissa ei lainkaan pohdita parlamentaarisen politiikan erityisluonnetta ja sen avaamia mahdollisuuksia. Kuudennen niteen yleisotsikko, ”Kansanedustajan työ ja arki”, illustroi eräänlaista eduskunnan normalisointia. Hannah Arendtinsa lukeneet ainakin ymmärtävät politiikan toiminnaksi, joka asettuu työssäkäynnin ja valmisteiden tuottamisen tuolle puolelle. Parlamentaarikon vaihtoehtoja deliberoiva toiminta on periaatteessa myös arjen rutiinien vastaista.

Honka-Hallilan kirjoituksen otsikko ”Eduskunta sosiaalisenä työyhteisönä” sopisi suorastaan otsikoksi populistisen antiparlamentarismien manifestille. Näin riippumatta siitä, viittaako otsikko kansanedustajien muodostamaan, muista erilliseen korporaatioon, jolla on omat ”sosiaalisen työyhteisön” sääntönsä, vai ajetaanko takaa sitä, että yksilöinä deliberoivat ja joka kerta erikseen päätöksiä tekevät parlamentaarikot eivät muodosta mitään ”sosiaalista työyhteisöä”, mitä populistit pitävät valitettavana. Parlamentarismien historiallisen ideaalityyppin kannalta asia on pikemminkin, että jos eduskunnasta muodostuu joku ”työyhteisö”, ollaan jo siirrytty parlamentarismista korporatismiin.

Monissa artikkeleissa, erityisesti tarinoissa edustajista, on taustalla julkilausumaton teesi, jonka mukaan ”kansanedustajatkin on vain ihmisiä”. Toisin sanoen anekdoottien kautta eduskunnan jäsenet ”tavallistetaan” niin pitkälle, että saadaan heidät näyttämään vähemmän pelottavilta tai erikoisilta ja oletetaan äänestäjille olevan helpompaa samastua heihin. Tällainen ”arjen historian” tutkimus kuitenkin kadottaa juuri sen, mikä eduskunnassa on kiinnostavaa: politiikan.

Suomessa ole ollut mitenkään harvinaista, että itse kansanedustajatkin haluavat epäpolitisoida eduskuntaa. Vaaleissa monet ehdokkaat haluavat eduskuntaan statuksen ja palkan vuoksi, mutta esiintyvät omassa kampanjassaan ”politiikkojen” vastustajina. Ollila siteeraa 1990-luvun alun veteraanikansanedustajien haastatteluja, joissa suuri osa edustajista – niin päätoimisia ja kuukausipalkkaisia kuin he jo olivatkin – sanoutui irti ”ammattipoliitikoista” (osa 5, s. 143).

Suomessa ammattipoliitikko onkin pitkään liitetty puolueitoimitsijoihin, joista parlamentaarikot halusivat erottautua. Mutta millaista valtaa voisi pelkkä amatöörien ja dilettanttien parlamentti käyttää? Voisi uskoa suomalaistenkin edustajien sadassa vuodessa oppineen sen, että juuri harrastelijamainen suhde politiikkaan jättää kansanedustajat virkakunnan ja puolueapparaatin armoille, ja vain ammattimaisella poliitikolla on mahdollisuuksia toimia itsenäisesti näitä vastaan. Toisin sanoen eduskunnan vallan lujittamisen tärkeimpiä keinoja on vahvistaa parlamentaarikkojen ammattimaisia politikointia.

Ollilan kirjoituksen otsikko ”Ammattina kansan edustaminen” avaa perspektiivin kansanedustajien professionalisoitumiseen poliittikkoina, ja samaa aihetta käsittelevät muutkin, erityisesti Isohookana-Asunmaa. Etenkin Ollilan kirjoitus jättää vaikutelman, että ”porvalliset” ammatit toimivat normina ja eduskunnassa valitellaan sitä, ettei kansanedustaja voi ajankäyttönsään seurata niitä. Porvareiden ammattien aikaprofiili jättäisi edustajat hallituksen ja virkakoneiston armoille. Esimerkiksi Tony Halmeen vaalikampanjassa esittämä ”kellokorotti kansanedustajille” on vanha antiparlamentaarinen *topos*, joka tunnettiin jo ainakin Weimarin tasavallassa (ks. Thomas Mergel, *Parlamentarische Kultur in der Weimarer Republik*, Düsseldorf: Droste 2002, 387).

Kansanedustajien palkkiodebatteja olisi ollut tärkeää käsitellä historiallisesti pidemmälle menevästä ja kansainvälisiin vertailuihin perustuvasta perspektiivistä. Näin olisi saatu esiin se, miten kansanedustajien keskuudessa vanhat argumentit ammattipoliitikkoja kohtaan ovat vähä vähältä romahtaneet. Tämä mukaisesti tulisi myös julkisessa keskustelussa ymmärtää, että porvallisesta elämäntavasta poikkeen intensiivisen ajalla pelaamisen suhteen tarjoaa parlamentaarikkojen keskeisen poliittisen valtaosuuden. Parlamentaarikon tilanteen mukaista on siis sen ymmärtäminen, että politiikkaa ei pelata ainoastaan ajassa, vaan myös ajalla. Toisin sanoen parlamentaarisen proseduurin hallinnassa poliittinen viisus on paljolti sen kysymistä, milloin tulee tehdä mitään.

Eduskuntajournalismia koskevista kirjoituksista (Pentti Lumme, Ville Perna) käy hyvin ilmi se, miten eduskuntatoimittajat pitkään suhtautuivat palvovasti kansanedustajiin, ja monet pyrkivät ja pääsivät legendaarisen E.J. Paavolan tapaan itseen eduskuntaan. 1980-luvun alusta lähtien toimittajat ovat menettäneet kunnioituksensa ja pikemminkin siirtyneet poliitikkojen paheksujen eturiviin. Pernaan artikkelin mukaan tässä on kysymys poliittisen journalismin professionalisoitumisesta. Hän näkee – jälleen eräänlaisen ”poliitikotkin ovat ihmisiä” -teenin mukaisesti – edustajiin kohdistuvan skandaali- ja yksityiselämäjournalismin ikään kuin kansalaisliikkeiden jatkeena pahoja poliitikkoja vastaan.

Parlamenttitutkimuksen perspektiivistä tilannetta voi arvioida myös aivan vastakkaiselta kannalta. Parlamentin jäseniä tulee arvioida nimenomaan poliittikkoina, ei keinä tahnansa ihmisinä. Historiallisesti tämä liittyy kahteen englantilaisessa parlamentissa viimeistään 1600-luvun alussa hyväksytyyn periaatteeseen, nimittäin vapaaseen mandaantiin ja parlamentaariseen koskemattomuuteen. Molemmat liittyvät

parlamentin jäsenten itsenäisen deliberoinnin periaatteen- se, jonka kannalta on toisijaista millaisia edustajat ovat ”ihmisinä”. Tosin etenkin parlamentaarista koskemattomuutta osattiin väärinkäyttää jo 1600-luvulla, ja parlamentin puolustajat irtisanoutuivat tästä väärinkäytöstä (vrt. J.H. Hexter [toim], *Parliament and Liberty*, Princeton: Princeton UP, 1992).

Parlamentaarisen toiminnan kannalta onkin tärkeää arvioida hieman lähemmin sen ja porvarillisen ”työelämän” periaatteellista eroa. Tällehän on valtaosassa tapauksista tunnusomaista se, että tekemisen kriteerit ja arviointiperiaatteet on parasta ottaa annettuna ja noudattaa niitä, jos aikoo menestyä tai edes selviytyä elämässään. Parlamentaarinen proseduuri sen sijaan edellyttää edustajalta kaiken kyseenalaistamista, esiin tulevien asioiden itsenäistä punnintaa *pro et contra*. Häneltä edellytetään esimerkiksi arviointia siitä, mikä esityslistan kohta on sellainen, että oman puolueen kanta kannattaa riittävästi, milloin puolueen *whipien* moitteet kannattaa ottaa huomioon, milloin tulee olla edelleen itsepäinen ja milloin luoda omaa profiilia tuomalla asialistalle uusia kysymyksiä, joihin ei voi olla valmista puoluelinjaa.

Vapaan mandaatin periaate merkitsee sitä, että parlamentaarikolle mitään yksiselitteisiä ohjeita ei voi olla olemassa, vaan häneltä edellytetään itsenäisiä ratkaisuja puheissa ja äänestyksissä. Voi kysyä, onko suomalaisen poliittinen journalismi ja jopa eduskuntatutkimus kadottanut parlamentaarisen politiikan erityisluonteen. Harvoin kukaan uskaltaa puolustaa sitä näkemystä, että parlamentaarikkojen elämän tuleekin poiketa muista, jotta he olisivat taitavia poliitikkoja.

* * *

Eduskunta- ja parlamenttitutkimuksen vastakkainasettelu koskee myös sitä, mitä tuossa instituutiossa tehdään: eduskunnassa edustetaan, parlamentissa puhutaan. Tässäkin mielessä teossarja keskittyy pääosin eduskunnan tutkimiseen. Vaikka myös ”puhekuunta” (ks. Palonen, *Politiikka* 47, 2005, 142–148) vilahuttaa useassakin artikkelissa, puheen merkitystä parlamentaarisessa politiikassa ja sen suhdetta edustamiseen ei laajemmin pohdita.

On hieman paradoksaalista, että parlamentarismien puolustus on suomalaisessa perustuslakiväittelyiden kontekstissa pääosin rajoittunut parlamentin enemmistön valtaoikeuksien puolustamiseen. Antero Jyrängin johdonmukainen tulkinta suomalaisen parlamentarismien historiasta edustaa tätä perinteistä eduskuntavaltaisuuden näkökulmaa, mutta myös muut, kuten Jaakko Nousiainen (sekä osa 2 että osa 12) ja Mikael Hidén, liikkuvat saman keskustelun horisontissa. Ongelmallista on hiljainen olettamus, jonka mukaan enemmistö muodostuu jo vaaleissa ennen eduskunnan kokoontumista ja enemmistöparlamentarismi tarkoittaa vaaleissa ilmaistun kansan tahdon ”toteuttamista”.

Vesa Vares suorastaan rinnastaa hallituksen radikaalin riippuvuuden eduskunnan enemmistöstä ”imperatiiviseen mandaattiin” (osa 3, s. 52), vaikka tämä on historiallisesti parlamentarismien antiteesi. Tämä on sikäli ymmärrettävää, että eurooppalaisen työväenliikkeen traditio yhdisti toisiinsa

parlamentin enemmistön vallan puolustuksen ja edustajan siveen puolueen ”mandaattiin” (ks. Kautsky, *Parlamentarismus und Demokratie*, Stuttgart: Dietz 1911, 115). Toisin sanoen oletettiin, että sosialistien valtaan päästyä parlamentin enemmistö ikään kuin asian olemuksen nojalla tietää, millaista linjaa on noudatettava. Siinä ei enää tarvita vaihtoehtojen punnintaa, ja parlamentaarikkojen yksilöllinen harkinta antaa vain tilaisuuden petturuuteen.

Vaikka tällaista essentialismia tuskin enää on jäljellä enemmistövallan puoltajien keskuudessa, eduskunnan ja puhekunnan vastakkainasettelu tulee edelleenkin esiin siinä, että eduskunnan enemmistöön nojaavassa vahvassa hallitusvallassa ei juurikaan nähdä poliittista vaaraa. ”Parlamentarismi” rajoittuu esimerkiksi Jyrängillä hallituksen ja opposition suhteisiin eduskunnassa, ja opposition pääasiallinen mahdollisuus on voittaa seuraavat vaalit. Juuri tällainen enemmistöparlamentarismi on kuitenkin monissa Euroopan maissa merkinnyt käytännössä parlamentin toissijaisuutta poliittisena toimintakenttänä suhteessa hallitukseen, virkakoneistoon, puolueisiin ja vaaleihin. Enemmistöparlamentarismien määrittelylle on edelleen tunnusomaista se, että enemmistöä mitataan äänestyksissä, jotka ymmärretään teoiksi, kun taas puheet ovat pelkkää valmistautumista ”todellisten” voimasuhteiden mittaukseen ja seuraavissa vaaleissa.

Onkin hyviä perusteita aktualisoida vanhempi vastakkainasettelu parlamentin ja hallitusvallan välillä. Max Weber radikalisoi parlamenttipamfletissaan (*Parlament und Regierung im neugeordneten Deutschland*, 1918) retorisen ulottuvuuden hallitusvallan parlamentaarisessa kontrollissa ja esittää erilaisia menettelyjä virkailijain tiedollisen vallan (*Fach-, Dienst- und Geheimwissen*) parlamentaarisen kritiikin lujittamiseksi. Eduskunnan historiateoksista jää kaipaamaan esimerkiksi eduskunnan sihteeristön ja kansandustajien avustajakunnan poliittisen merkityksen tarkempaa analyysia hallituksen ja ministeriöiden valmisteluvallan vastapainona.

Kuitenkin monet kirjoitukset korostavat eduskunnan keskustelujen elvyttämistä edistäneitä parlamentaarisen menettelytavan reformeja 1970-luvulla pelkistyneen puoluevallan vastapainoksi (ks. esim. Nousiainen, osa 2, 293–294). Parlamentaarisen politiikan retorista ulottuvuutta poliittisen teorian historian perspektiivistä esiin tuovat selkeimmin esiin Reino Paasilinna Euroopan parlamentista puhuessaan sekä Kyösti Pekosen osuus valiokuntalaitosta koskevassa artikkelissa. Jälkimmäisessä eksplisiittisesti viitataan mm. John Stuart Millin ja Walter Bagehotin ”puhekuuntaa” puolustaviin näkemyksiin (osa 8, 131–134). Pekonen liittää tämän mielenkiintoisesti myös politiikan henkilölistymistä koskevaan trendiin (mt, 138). Toisin sanoen puolueiden ja eduskuntaryhmien merkityksen heikkeneminen yhdessä valiokuntalaitoksen ja niissä käytävän puoluerajoista suhteellisesti riippumattoman argumentoinnin vahvistumisen kanssa on omiaan korostamaan kansanedustajien itsenäisyyttä. Tätä kautta parlamentarismien retorinen ulottuvuus suoraan yhdistyy eduskunnan poliittisen merkityksen vahvistumiseen.

Puhekunnan perspektiivissä teossarjasta puuttuu monia

kiintoisia teemoja, alkaen itse eduskunnan omien retoristen tyylien ja käytäntöjen historiallisesta ja systemaattisesta tarkastelusta (vrt. Timo Turja, *Parlamentaariset puhetyylit eduskunnan täysistunnoissa*, *Politiikka* 49, 169–181). Aiheita toki sivutaan useissakin artikkeleissa (esim. Honka-Hallila), mutta pohtimatta puhekuulttuurin ja sen muutosten poliittista merkitystä.

Eduskunnan ja parlamentin vastakkainasettelua voi tämentää Frank Ankersmitin esittämällä teesillä, että edustus luo sekä edustajat että edustettavat (*Political Representation*, Stanford UP 2002, 115). Tällöin edustaminen ei voi tarkoittaa identtisyttä edustettavien mielipiteiden kanssa. Edustettavilla ei oleteta olevan valmiita poliittisia kantoja, vaan kanta muodostetaan suhteessa edustuslaitoksen toimintaan, sitä valittaessa. Tämän mukaisesti parlamentaarisesti deliberoivien edustajien ei tarvitse murehtia vastaavuudesta äänestäjensä käsitysten kanssa. Mielenkiintoisempi on tavallaan käänteinen, Ankersmitillä korkeintaan impliittisesti esiin nouseva johtopäätös, jonka mukaan vaalikampanjoita tulisi käsitellä parlamentaaristen debattien jatkeina. Kun äänestäjät ottavat kantaa suhteessa parlamentin toimintaan, heitä itseään voi luonnehtia vaalipäivän parlamentaarikoiksi.

* * *

Palaan vielä monien kirjoitusten taustalla olevaan ”kansanedustajakin on ihminen” -olettamukseen. Siinä tavoitellaan parlamentaarisen politiikan psykologista selittämistä eräänlaisen yleisesti tunnetun arkikokemuksen avulla. Max Weber kritikoi mainituissa ”Objektivität”-artikkelissa psykologisoivien selitysten käyttöä taloustieteessä ja asettui puolustamaan päinvastoin psykologian selittämistä instituutioista käsin. Näin hän päätyy korostamaan psykologian ”kulttuurisidonnaisuutta” ja asianomaisten toimintojen ”kulttuurista merkitystä” (ma., 189). Tässä ”kulttuuri” on ymmärrettävä sen weberiläisessä erityismerkityksessä, joka korostaa kontingenssia ja kiistanalaisuutta ja siten kulttuurin läheistä yhteyttä politiikkaan.

Weberin analogian mukaisesti on selvää, että myös parlamentit muovaavat jäseniään ja tekevät heistä toisenlaisia ihmisiä. Näin eduskunta koetaan helposti ”laitokseksi” (ks. Jörn Donner, *Terveenä laitoksessa*, Keuruu: Otava, 1995), joka kahlitsee ”normaalialia” elämää, mutta mihin etenkin eduskunnasta pois jääneet tai pudonneet mielellään sanovat palaavansa. Monet edustajatkin haluavat olla enemmän ”ihmisiä” kuin ”poliitikkoja”. Kuitenkin tulee tajuta, että ”politiikalle elävän” parlamentaarikon elämä on vapaata, kun siinä ei ole sääntöjä, vaan ainoastaan pelisääntöjä, jotka jättävät vastaukset edustajille itselleen. Eduskunnan asialista haastaa parlamentaarikon ottamaan kantaa myös aikaisemmin tuntemattomiin kysymyksiin ja tuomaan uusia kysymyksiä käsiteltäväksi. Parlamentaarinen politikointi edellyttää jatkuvaa improvisointia ja innovaatiota, taitoa etsiä pelivaraa ja oppia pelaamaan sielläkin, missä ei näytä olevan mitään pelattavaa.

Parlamenteilla on oma vuosisatainen kansainvälinen historiansa, joka näkyy eduskunnassakin tiettyjen retoristen menettelytapojen institutionalisoimana mallina, näihin kyt-

keytyvinä puhekäytäntöinä sekä edustamisen ja hallitusvalan käytön regiiminä. Voidaan puhua parlamentaarisesta poliittisesta kulttuurista, joka avaa tietynlaisia pelivaraa ja sulkee toisenlaista, suosii ja rajoittaa politikoinnin tyylien valintaa. Se muodostaa parlamentaarikoista poliittikkotyypin, joka asettuu vastakkain muilla pelikentillä harjaantuneiden toimijoiden kanssa, jotka eivät aina osaa suodattaa kokemuksiaan parlamentaarisen pelin erityisiin vaatimuksiin ja mahdollisuuksiin. Eduskunnan historioteoksessa jää paljolti auki se, kuinka syvälle ja laajalle tämä parlamentaarinen kulttuuri ulottuu eduskuntaan ja sen jäseniin.

Kaksitoista osaa eduskunnan historiaa ei vielä ole tyhjentävä esitys suomalaisesta parlamenttitutkimuksesta, mutta sitä kannattaa jatkaa toisentyyppisten kysymysten suuntaan. Voidaan esimerkiksi kysyä, millainen parlamentti eduskunta oli vuoden 1906 jälkeen. Onko sen omissa menettelyissä ja käytännöissä tapahtunut ”parlamentarisoitumista”? Vahvistaako eduskunnan enemmistön vallan lisääntyminen aina sen politiikan parlamentarisoitumista? Millaisia poliitikkoja eduskuntaan tulisi valita, jotta suomalaisen politiikan parlamentarisointi saisi uutta pelivaraa? Miten rivikansanedustaja oppii eduskunnassa parlamentaarisen politiikan tyyliä? Miten parlamentaarinen proseduralismi, jossa miten- ja milloin- kysymykset ovat mitä-kysymyksiä tärkeämpiä, opitaan ymmärtämään myös poliitikkojen toiminnan arvioinnissa?

Olen myös ryhtynyt epäilemään teesiä konsensuksesta suomalaisen politiikan tunnusomaisena piirteenä. Kun *dis-sensus* on retorisenä periaatteena parlamentaarisen proseduurin johtoajatus, olisi itse parlamentaarisista lähteistä myös opittava paremmin lukemaan esiin sitä, miten ja kuinka vahvasti tämä *dissensus* on näyttäytynyt Suomen eduskunnassa.

KARI PALONEN